

ihletettségu remekmuvét, melyet már Babits is azzal ajánlott a magyar olvasóknak: *olvassák, mert igen szép.*

SÁRKÖZY PÉTER

Guyda Armstrong, Rhiannon Daniels, Stephen J. Milner (Eds.): The Cambridge Companion to Boccaccio. Cambridge, Cambridge University Press, 2015, 256 l.

Giovanni Boccaccio születésének 700. évfordulóját 2013-ban ünnepelte a világ tudományossága. Részben az évfordulóra készült, főként angolszász és olasz tudományos munkák új eredményeinek tömör összegzését adja a *Cambridge Companions*-sorozat alább bemutatott kötete. A szerkesztők szándéka szerint a négy nagy fejezetben, mindösszesen tizennégy tanulmányban elhangzottak „sokretú közönséget szólítanak meg” (xiii.), a certaldói mester életművével még csak most ismerkedő egyetemi hallgatóktól a Boccaccio munkáinak keletkezése iránt professzionális érdeklődő közönségig.

A kötet elején, még a bevezetés részeként három hasznos segédletet találunk: először egy örzési helyyel és tartalomjegyzékkel ellátott listát mindazon kéziratokról, amelyekben Boccaccio keze nyomát (mint szerző, kompilátor, másoló vagy jegyzetelő szerepben tevékenykedő írástudót) megtalálták a kutatók. Ezt követően listázzák Boccaccio munkáinak angol fordításait, megjelölve a szerkesztők véleménye szerint használni illendő legjobb (ha van, kritikai) olasz és angol kiadásokat. Végül Boccaccio életrajzi kronológiája következik műveinek keletkezését és a fontosabb itáliai eseményeket párhuzamba állítva a szerző életeményeivel.

Az első nagy egység (*Locating Boccaccio*) három tanulmánya Giovanni Boccacciót mint egy, saját korában élő, politikailag aktív, alsó papi rendeket viselő, családától körülvevett, irodalmi tevékenységet is folytató írástudó embert ábrázolja. Az első tanulmány, amelyet a kötet szerkesztői közösen jegyeznek (*Boccaccio as cultural mediator*) az író társadalmi kapcsolatrendszereiben mutatja be, olyan szópárok és szakkifejezések köré csoportosítva életét, mint kapcsolatháló és társadalmi mobilitás, Firenze és Nápoly, udvari szerep és demokratikus tisztségviselés, kulturális hibriditás és női olvasóközönség. A második tanulmány (*Boccaccio and his desk*) Boccaccio íráshasználati szoká-

sairól, az általa előállított kéziratok minőségéről és jegyzetelési szokásairól ad fotókkal illusztrált képet, olyan részletedig menően, amelyek megmagyarázzák, hogy miért tartották a középkorban a kódexmásolást nehéz fizikai munkának (21–22.), és miért vélte (a tizedik tanulmányban idézett) korai életrajzírója egyenesen csodálatosnak, hogy egy olyan korpulens férfi, mint messer Giovanni, tizenhét vaskos kéziratot is össze tudott írni életében (158.). A harmadik tanulmány (*Boccaccio's narrators and audiences*) több olyan kérdést is tárgyal, amelyek a második nagy rész (*Literary Forms and narrative Voices*) tanulmányaiban újra előkerülnek: hogyan különülnek el egymástól a történeti személy Boccaccio és a műveiben megszólaló narrátorok; különösen a *Dekameron*ban mennyire mesteri a narratori hang megsokszorozása; és mindez hogyan kapcsolódik ahhoz a (talán épp Boccaccio által kreált) legendához, hogy a női olvasóközönség kezdettől tiltották ennek a száz novellának az olvasásától, jóllehet mind annak toszkán nyelve, mind a történetekben hangsúlyos szerephez jutó hősnők erre predesztináltak volna a „Galeotto herceget”. Részletesebb bemutatásuk helyett a második nagy egység tanulmányainak csak legmegragadóbb megállapításait idézném. Pier Massimo Forni szerint (*The Decameron and narrative form*) a *Dekameron* előszavában bemutatott, pestis sújtotta, felfordult világ, amely lehetővé teszi, hogy hét fiatal nő és három férfi felügyelet nélkül egy közönséget formáljanak, nem más mint „emancipációs fantázia” (63.) a megcélzott női olvasóközönség számára, akik legalább ebben a formában kiszabadulhatnak abból az anyjuk, férjük vagy bátyjuk által felügyelt közegből, amelyet maga az előszó is felidéz. Szintén erős állítása Forninak, hogy ha a szerkesztés benyolultságát, a belső összefüggéseket és a világ-egészt-átfogó-jellegét tekintjük, akkor Boccaccio számára az a *Dekameron*, ami halott példaképének, Danténak a *Commedia*, szeretett mesterének, Petrarcanak pedig a *Canzoniere* (uo.). David Lummus (*The Decameron and Boccaccio's poetics*) Boccaccio poétikájának allegorikus jellegéről értekezik, és bemutatja azt a folyamatot, amely során a certaldói mester a Parnasszus Múzsái helyére a való élet asszonyait állítja, akiket az irodalmi alkotás jobb ihletforrásainak tételez, mivel ők az asszonylányegű Múzsák megtestesülései (77.). Stephen J. Milner (*Boccaccio's Decameron and the semiotics of the everyday*) meggyőző elemzésben hívja fel a figyelmet arra, hogy a 100 novella tulaj-

donképp a kérdés körül forog, hogy résztvevőik (elbeszélőik és szereplőik egyaránt!), hogyan képesek kódolni és dekódolni környezetük verbális és non-verbális kommunikációját, jól, helyesen tudják-e értelmezni a világot (95.), és ezáltal megtalálják-e benne helyüket, vagy neveltség tárgyává, esetleg kitaszítottakká válnak (96.). A genderkutató F. Regina Psaki (*Voicing gender in the Decameron*) egyik fontos észrevétele, hogy a *Centonovelle* szövegében a nők mindig hordozzák nemük súlyát („weight of women”, 103.), vagyis mindig a férfiak felállította mizogün sztereotípiák szerint beszélnek és viselkednek, mint *kategóriájuk* egy példánya, ezzel szemben a férfi szereplők *egyéniiségének* része, ha ostobák, képzsek vagy hazugok. Psaki másik fontos észrevétele a beszéd és hallgatás társadalmi nemek szerint eloszló egyenlőtlensége: a férfiak, ha hallgatnak is, saját jól felfogott érdekükből teszik, mint a magát némának tettező kertész, Masetto da Lamporecchio, akit csak a kifulladás bírhat szóra. A nők azonban vagy parancsszóval vannak hallgatásra ítélve, mint Messer Francesco Vergellesi felesége (neki saját neve sincs), akinek Zima szegődik tolmácsául, és ezáltal azonosítja az alku eredeti tárgyával, egy lóval; vagy hallgatnak, mert (se konkrétan, se átvitt értelemben) nincs, aki a nyelvüket beszéli, mint a többszörösen elrabolt és megerőszakolt Alatiel.

A harmadik rész (*Boccaccio's Literary Context*) tanulmányai Boccacciónak Dantéval, Petrarzával, a humanizmussal és a női olvasóközönsséggel való viszonyt tárgyalják, és legfőbb érdemük véleményem szerint az, hogy sokfelől megtámogatott érvek segítségével leszámolnak például azzal a régi beidegződéssel, mely szerint Boccaccio csak Dante és Petrarca „szegény kisöccse” lenne, aki mindent a két idősebb szerzőtől tanult. Tobias Foster Gittes véleménye szerint Boccaccio nagyon határozottan pozicionálja magát, amikor humanizmusában nem a klasszikus formákat, hanem a jelentéseket örökíti tovább (160.), s elkülönül az antik szerzőktől, de a kortárs Dantétól és Petrarcától például abban is, hogy az ő elogái között erotikus tartalmúakat is találunk (161.). Újabb kutatási irányt is kijelöl Gittes, amikor felhívja rá a figyelmet, hogy Ugo Foscolo óta senki nem kereste még igazán a *Dekameron* erotizmusa és motívumai mögött a klasszikus szerzők hatását (165.). Marilyn Migiel a *De mulieribus claris* kapcsán arra figyelmeztet, hogy a híres asszonyokról szóló művében Boccaccio

tulajdonképpen arról mond el egy történetet, hogy hogyan mondanak történetet az emberek általában: változtatnak rajta, ellenvéleményeket is beleszőnek, kihagynak belőle vagy hozzátesznek (181.), s mindezzel Migiel véleménye szerint Boccaccio megint csak arra akarja felhívni olvasói figyelmét, hogy nem szabad mindent elhinni egy szerzőnek, még ha ő maga is a szerző (183.).

A kötet negyedik része (*Transmission and Adaptation*) Boccaccio műveinek utóéletével foglalkozik. Brian Richardson (*Editing Boccaccio*) elsősorban a *Dekameron* kiadástörténetével ismeret meg átfogóan, de igen világosan, s felhívja rá a figyelmet, hogy míg Dante 1889-ben, Petrarca pedig 1904-ben helyet kapott az olaszok híres *Edizione Nazionale*-sorozatában, addig Boccaccióval, valószínűleg erotikus témái miatt, ez a mai napig sem esett meg.

Ezek után talán az sem meglepő, hogy kritikai kiadása tulajdonképpen még a *Dekameron*-nak sincsen, s Vittore Branca közel ötven éven át csiszolgatott újrakiadásai után a 2013-as évfordulóra a Maurizio Fiorilla által filológiailag kijavított szöveget Amedeo Quondam és Giancarlo Alfano bevezetőjével és elemzéseivel adta ki a milánói Rizzoli kiadó. Magyarországon sajnos még sem ez a kötet, sem pedig az évfordulóra készült két másik fontos kiadvány nem érhető el: *Boccaccio autore e copista*, a c. di Teresa de Robertis et al., Firenze, Mandragora, 2013; *Boccaccio: A Critical Guide to the Complete Works*, ed. by Victoria Kirkham, Michael Sherberg, and Janet Levarie Smarr, Chicago, Chicago University Press, 2013.

The Cambridge Companion to Boccaccio szerzői jól lavíroznak az alapos szakmai ismeretek közlése és a közérthetőség között, ezért el tudnám képzelni, hogy a Boccaccio-művek magyarra fordított változatai mint primer olvasmányok mellett hazánkban is feladható lenne a kötet szakirodalomként világirodalom vizsgákra – nyilván ugyancsak magyar fordításban. Az olvasóban csak egyetlen hiányérzet és ötlet merül fel a kötet kapcsán: igazán jó lenne, ha legalább a Cambridge University Press fel tudná vállalni, ha nem is egy teljes külön *Companion*, de legalább egy bőséges fejezet összeállítását is a fent bemutatott kötetben, amely a Boccaccio-kutatásoknak Itálián és az angolszász világon kívüli aktuális állapotát összegzi a 2013-as jubileumi év elmúltával, valami ehhez hasonló címmel: *Boccaccio Studies in Other Countries*.

MÁTÉ ÁGNES